

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,
кафедра фінансів,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 596176,
e-mail: iren-k60@bk.ru

Анотація. У статті розглянуто сутність та структуру фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Проведено аналіз надходжень і видатків місцевих бюджетів Івано-Франківської області.

Ключові слова: фінансові ресурси, місцеві бюджети, доходи й видатки місцевого самоврядування, місцеві органи влади.

Annotation. The article examines the essence and structure of the financial support of local governments. The analysis of revenues and expenditures of local budgets Ivano-Frankivsk region.

Key words: financial resources, local budgets, revenues and expenditures of local governments, local authorities.

Вступ. В умовах демократичних перетворень у нашій державі на органи місцевого самоврядування покладається важлива роль у суспільному житті, оскільки місцеві бюджети є основним інструментом, за допомогою якого реалізується на практиці програма соціально-економічного розвитку регіону й держави в цілому.

Передумовою становлення демократичної держави є фінансова незалежність органів місцевого самоврядування, що реалізується в можливості самостійного забезпечення власної ресурсної бази, у контексті делегованих їй повноважень і реальних владних функцій. Сьогодні актуальним питанням є формування оптимального обсягу й структури доходів і видатків органів місцевого самоврядування, що визначають пріоритети суспільного й економічного розвитку територій. Структурна невідповідність між доходами й видатками місцевих бюджетів характеризує рівень фінансової залежності органів самоврядування від центральних органів влади, ступінь децентралізації бюджетної системи, економічні аспекти розвитку.

Дослідження теоретичних і прикладних аспектів механізму формування і використання фінансової бази місцевих органів влади є науковим напрямом, що відображається в працях таких відомих учених, як: І.Г.Ткачук, О.Д.Василик, Т.Г.Затонацька, О.П.Кириленко, В.М.Федосов, С.І.Юрій, В.М.Родіонова, І.О.Луніна.

Проте в економічній науці відчувається обмеженість науково-теоретичних розробок, зокрема, теоретичних основ і сучасної практики формування і реалізації фінансових ресурсів бюджету на регіональному рівні, у результаті чого виникає необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття особливостей формування доходів і видатків місцевих бюджетів та обґрунтування напрямів зміцнення ресурсної бази органів місцевого самоврядування.

Результати. У сучасних умовах підвищення значимості місцевих фінансів у реалізації соціальних та економічних реформ є визначальним чинником подальшого розвитку країни. Трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці та суспільному житті України, супроводжуються розширенням прав місцевого самоврядування, що вимагає пошуку відповідних їм джерел фінансування. Таким чином, наділення органів

місцевої влади стабільними й достатніми фінансовими ресурсами стає запорукою становлення дієздатної та ефективної місцевої влади, спроможної на належному рівні забезпечити вирішення місцевих проблем [2, с.55].

Виконання видаткової частини бюджету пов'язане з використанням бюджетних коштів, що в економічній літературі називається бюджетним фінансуванням [3, с.138]. Саме в процесі фінансування розкриваються призначення бюджету, його спрямованість на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, характеризуються рівень корисності цих функцій для суспільства, стратегічний напрям його розвитку.

Формування видатків місцевих бюджетів відбувається шляхом закріплення за органами державної влади та місцевого самоврядування видаткових функцій. Кінцевою метою розмежування видаткових повноважень є розподіл між ними тих функцій, які будуть належним чином виконуватися. Фінансування видатків місцевих бюджетів, використання місцевих фінансових ресурсів тісно пов'язане з видатками державного бюджету. Адже саме держава, використовуючи фінансові ресурси, забезпечує можливість реалізації завдань і функцій, які постають перед нею на тому чи іншому етапі розвитку суспільства. Тому потрібно враховувати, що цей процес впливає на розвиток як державної фінансової системи, так і сукупності фінансових ресурсів, які акумулюються на рівні територіальних громад. Слід зазначити, що чим вищий ступінь розвитку суспільства й держави, тим більше використовується фінансових ресурсів для вирішення поставлених завдань і їхніх інтересів [4].

Фінансовою основою місцевих органів влади є доходи місцевих бюджетів. Вони – економічна категорія, яка відображає відносини з приводу формування і використання фінансових ресурсів на регіональному рівні, призначених для реалізації функцій місцевих органів влади.

Нині загальнодержавною є проблема недостатності органів місцевого самоврядування у фінансових ресурсах, що позбавляє місцеві органи влади фінансової самостійності, закріплює залежність розвитку місцевої економіки й соціальної сфери від можливостей вищестоящих органів влади вирішувати проблеми, що виникли в межах певної адміністративно-територіальної одиниці.

Результати теоретичних досліджень свідчать про складність становлення матеріально-фінансової бази місцевих органів влади: з одного боку, існує тенденція до зростання соціальної складності місцевих бюджетів як їх складової та їх залежності від міжбюджетних трансфертів, з іншого, – зросли політичні можливості місцевого самоврядування, що приводить до активізації його намагань реалізувати свою провідну роль у соціально-економічному розвитку території [5, с.398].

Фінансовою основою органів місцевого самоврядування є дохідна частина місцевих бюджетів, яка формується за рахунок власних та закріплених джерел, загальнодержавних податків і зборів та інших необов'язкових платежів і трансфертних платежів [6].

Згідно з Бюджетним кодексом України, дохідна частина бюджету формується за рахунок власних коштів місцевих бюджетів шляхом податкових, неподаткових надходжень, інших надходжень та офіційних трансфертів. Розглядаючи доходи Івано-Франківської області, ми бачимо, що спостерігається тенденція до зростання. Так, до бюджету за 2010 рік надійшло доходів з урахуванням трансфертів у сумі 4 843 757,6 тис. грн, що більше в порівнянні з 2009 роком на 953 851,7 тис. грн або на 24,5%, однак виконання планових показників, затверджених місцевими радами з урахуванням змін становить 99,3%, або недоодержано 34 196,0 тис. грн.

Із загальної суми надходжень 1 466 348,2 тис. грн, або 30,3% – це доходи загального й спеціального фондів без урахування трансфертів; 3 345 411,8 тис. грн, або 69,1% – трансферти з державного бюджету (у тому числі: 2 076 966,7 тис. грн – дотація вирівнювання та додаткові дотації з державного бюджету; 1 268 445,1 тис. грн – субвенції з

державного бюджету) та 31 997,5 тис. грн, або 0,6% – кошти, одержані із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду).

У розрізі ланок бюджетів (531 по області, у тому числі 1 обласний, 14 районних, 5 міст обласного значення, 10 міст районного значення, 24 селищних і 477 сільських) виконання планових показників по доходах загального фонду (без трансфертів) не забезпечено по 121, якими недоодержано 56 013,7 тис. грн, з них по 8 районних (-8 329,8 тис. грн), 5 містах обласного значення (-43 183,1 тис. грн), 5 містах районного значення (-1 587,1 тис. грн), 5 селищах (-772,2 тис. грн), 97 сільських (-1 508,3 тис. грн) та обласному бюджету (-633,2 тис. грн).

У порівнянні з 2009 роком доходи місцевих бюджетів області (без урахування трансфертів) зросли на 137 189,9 тис. грн, або на 10,3%, у тому числі:

1) щодо загального фонду – на 102 455,4 тис. грн (9,7%), з них по доходах, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів – на 91 851,4 тис. грн (10,2%) і доходах, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів – на 10 604,0 тис. грн (6,9%);

2) щодо спеціального фонду – на 34 734,5 тис. грн (12,8%).

Проаналізуємо більш ґрунтовну практику формування доходів і видатків місцевих бюджетів Івано-Франківської області в розрізі окремих платежів.

Основним платежем загального фонду місцевих бюджетів Івано-Франківської області й надалі залишається податок з доходів фізичних осіб, питома вага якого в обсязі надходжень загального фонду становить 74,1%.

Планування надходжень від податку з доходів фізичних осіб здійснюється на основі даних попередніх років з урахуванням динаміки мінімальної зарплати згідно із законом про затвердження державного бюджету, а також зміни ставки податку й розміру соціальної податкової пільги.

Так, надходження податку з доходів фізичних осіб за 2010 рік склали 859 574,2 тис. грн і зросли в порівнянні з 2009 роком на 84 327,0 тис. грн (10,9%). Однак уточнені планові показники виконані на 97,6%, або недоодержано 21 439,4 тис. грн, у зв'язку з недопоступленням по бюджетах м. Івано-Франківськ у сумі 19 215,0 тис. грн (план виконано на 92,4%), Тисменицького району – 3 201,2 тис. грн (85,7%), м. Калуш – 1 810,6 тис. грн (96,2%), Галицького району – 1 372,2 тис. грн (96,5%), м. Яремче – 1 222,0 тис. грн (90,5%), м. Болехів – 678,0 тис. грн (89,2%), Городенківського району – 1 372,2 тис. грн (96,5%), Верховинського – 499,4 тис. грн (94,9%) та обласного бюджету – 250,6 тис. грн (99,9%).

Найбільші суми податку з доходів фізичних осіб до бюджету перераховані такими платниками (табл. 1):

Таблиця 1

Перелік найбільших підприємств Івано-Франківської області в частині надходжень коштів до зведеного бюджету за 2009–2010 роки

№ п/п	Назва платника	Сума сплаченого податку у 2010 році (тис. грн)	Питома вага у загальній сумі сплаченого податку у 2010 році (%)	Сума сплаченого податку у 2009 році (тис. грн)	Ріст до 2009 року, %
1.	Бурштинська ТЕС ВАТ “Західенерго” (Галицький район)	21 232,1	2,47	18 199,5	116,7

Продовж. табл. 1

2.	НГВУ “Надвірна нафтогаз” ВАТ “Укрнафта” (Надвірнянський район)	12 538,5	1,46	10 906,1	115,0
3.	Управління освіти і науки Івано-Франківського міськвиконкому (м. Івано-Франківськ)	11 824,5	1,38	10 542,3	112,2
4.	НГВУ “Долина нафтогаз” ВАТ “Укрнафта” (Долинський район)	11 612,5	1,35	10 432,8	111,3
5.	Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (м. Івано-Франківськ)	9 448,6	1,10	7 523,7	125,6
6.	ТЗОВ “Карпатнафтохім” (м. Калуш)	8 207,9	0,95	6 482,2	126,6
7.	Відділ освіти Надвірнянської райдержадміністрації (Надвірнянський район)	7 648,3	0,89	6 966,5	109,8
8.	Відділ освіти Косівської райдержадміністрації (Косівський район)	7 341,1	0,85	6 260,0	117,3
9.	ВАТ “Нафтохімік Прикарпаття” (Надвірнянський район)	7 076,7	0,82	5 928,3	119,4
10.	Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (м. Івано-Франківськ)	6 801,7	0,79	6 349,1	107,1

Планування надходжень від плати за землю здійснюється на основі площ землі, яка підлягає оподаткуванню з урахуванням уточнення грошової оцінки земель і динаміки коефіцієнта індексації грошової оцінки. Зважаючи на те, що база оподаткування земельним податком залишається практично не змінною, визначальним чинником, який впливає на розрахункові показники його надходження, є вартість землі. Варто зазначити зростання надходжень податку за землю, який відбувся по всіх районах і містах Івано-Франківської області у 2009–2010 роках. Так, надходження плати за землю в обсязі доходів загального фонду складають 14,4%, якої за звітний період надійшло 167 080,5 тис. грн і більше в порівнянні з 2009 роком на 21 782,5 тис. грн, або на 15,0%.

За 2010 рік до загального фонду місцевих бюджетів області надійшло плати за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності в сумі 7 092,9 тис. грн, що складає 100,6% (+40,8 тис. грн) до плану на рік, затвердженого місцевими радами з урахуванням змін. У порівнянні з минулим 2009 роком такі надходження зменшилися на 2 383,3 тис. грн, або на 25,2%, що зумовлено припиненням діяльності у сфері гравального бізнесу та поверненням коштів з місцевих бюджетів відповідно до висновків податкових органів.

За звітний період місцевих податків і зборів надійшло 14 448,5 тис. грн, що становить 100,4% (+54,0 тис. грн) до уточненого плану на рік, і менше в порівнянні з 2009 роком на 2 032,9 тис. грн, або на 12,3%. За станом на 01.01.2011 року податковий борг по місцевих податках і зборах становив 147,3 тис. грн, і зменшився в порівнянні з початком року на 12,7 тис. грн. У цілому роль місцевих податків і зборів у наповненні місцевих бюджетів є низькою, а відсутність потенційно вагомих джерел у їх структурі, призводить до поступової втрати їхнього фіскального значення.

Єдиного податку для суб'єктів підприємницької діяльності у 2010 році надійшло 43 524,7 тис. грн, що становить 101,9% (+832,1 тис. грн) до уточненого плану на рік і більше в порівнянні з 2009 роком на 1 950,7 тис. грн, або на 4,7%. За звітний період юридичними особами сплачено 14 448,5 тис. грн, що більше в порівнянні з 2009 роком на 1 107,3 тис. грн., або на 8,3%, фізичними особами – 29 076,2 тис. грн, що більше на 843,5 тис. грн (3,0%). За станом на 01.01.2011 року податковий борг щодо єдиного податку становив 547,5 тис. грн зріс у порівнянні з початком року на 44,2 тис. грн, або на 8,8%.

Основними джерелами формування спеціального фонду місцевих бюджетів є екологічні платежі (податок з власників транспортних засобів, збір за забруднення навколишнього середовища та інші), доходи бюджету розвитку, власні доходи бюджетних установ і субвенції з державного бюджету. Надходження податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів у 2010 році склали 68 041,5 тис. грн і зросли в порівнянні з 2009 роком на 25 558,7 тис. грн, або на 60,2%, що зумовлено збільшенням кількості транспортних засобів, які проходили технічний огляд, і надходжень податку, що сплачується при першій реєстрації транспортного засобу на території України.

За 2010 рік до бюджету розвитку місцевих бюджетів області надійшло 47 942,5 тис. грн, що менше в порівнянні з 2009 роком на 8 152,9 тис. грн, або на 14,5%, у тому числі коштів від відчуження майна, що знаходиться в комунальній власності – 15 729,9 тис. грн, – менше на 8 310,8 тис. грн, або на 34,6% (зменшення кількості об'єктів, що підлягали продажу) і коштів від продажу землі несільськогосподарського призначення – 32 212,6 тис. грн, що більше на 158,0 тис. грн, або на 0,5%.

Крім того, із загального фонду бюджету до бюджету розвитку спеціального фонду передано коштів у сумі 31 997,5 тис. грн, що менше в порівнянні з 2009 роком на 6 480,7 тис. грн, або на 16,8%.

До державного бюджету, у цілому по області, сплачено податків, зборів та інших обов'язкових платежів у сумі 2 479,8 млн. грн, що більше в порівнянні з 2009 роком на 672,6 млн. грн, або на 37,2%, у тому числі до загального фонду – 1 937,3 млн. грн, що більше на 299,8 млн. грн (18,3%), спеціального – 542,5 млн. грн, що більше на 372,9 млн. грн. Збільшення надходжень по спеціальному фонду відбулося за рахунок поступлень власних надходжень бюджетних установ у сумі 395,2 млн. грн (у 2009 році такі надходження відсутні).

У розрізі платежів державного бюджету, адміністрування яких здійснюють податкові органи, виконання до відповідного періоду минулого року склало 115,0% (+182,3 млн. грн), митні органи – 117,0% (+88,4 млн. грн).

Водночас в області є ряд проблемних питань, які суттєво вплинули на зменшення бази оподаткування у 2009–2010 роках, зокрема:

1) податку на прибуток підприємств – на 5,2 млн. грн, що зумовлено зниженням економічної активності основних підприємств, у зв'язку з частковою або повною зупинкою господарської діяльності, неможливістю отримання кредитних ресурсів через високі процентні ставки на них, а також суттєвим зменшенням надходжень податку в порівнянні з 2009 роком суб'єктами господарювання, які перебувають на консолідованій сплаті, зокрема, по ПАТ “Західенерго” – на 33,2 млн. грн, ПАТ “Прикарпаття-обленерго” – на 9,3 млн. грн, банківськими й страховими організаціями – 8,9 млн. грн, будівельною галуззю та галуззю виробництва будівельних матеріалів – на 1,8 млн. грн;

2) податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів – 5,1 млн. грн (зменшення нарахувань податку по основних бюджетоформуючих платниках області, а саме: ПАТ “Лукор”, ПАТ “Агронафтогазтехсервіс”, ТОВ “Завод Техмаш”, ПАТ “Коломийське заводоуправління будівельних матеріалів” та іншими, що зумовлено спадом промислового виробництва, зниженням обсягів будівельних робіт, призупиненням діяльності, тощо;

3) акцизному збору з вироблених в Україні нафтопродуктів, відповідно – на 10,0 млн. грн, (зниження обсягів виробництва по основному платнику ПАТ “Нафтохімік Прикарпаття”).

Виконання бюджету Івано-Франківської області щодо окремих ланок у порівнянні з 2009 роком характеризується зростанням видаткової частини на 988 929,3 тис. грн і подане в табл. 2.

Протягом звітного періоду проведено видатків загального та спеціального фондів у сумі 4 862 296,9 тис. грн, що складає 105,3% до затвердженого плану на рік, і 96,4% до плану на рік, з урахуванням внесених змін, у тому числі по загальному фонду – 4 386 771,8 тис. грн, або 104,6%, і 98,2% спеціального фонду – 475 525,1 тис. грн, або 112,6% до затвердженого плану на рік, та 82,5% до плану на рік, з урахуванням внесених змін.

По видатках загального фонду не виконано 367 бюджетів, або 69,1% від їх загальної кількості (1 обласний, 12 районних, 5 міських (міст обласного значення), 7 міських (міст районного значення), 16 селищних, 327 сільських бюджетів) на суму 78 260,5 тис. грн.

У загальній сумі видатків видатки на утримання закладів освіти складають 34,7% від обсягу бюджету, охорони здоров'я – 24,2%, соціального забезпечення – 24,%. Стосовно видатків 2009 року вони зросли: по закладах освіти на 18,8% (241 559,8 тис. грн), охорони здоров'я – на 30,9% (251 270,9 тис. грн), соціального забезпечення на 40,9% (312 685,7 тис. грн).

Основну питому вагу в загальному обсязі видатків загального фонду займають видатки на захищені статті бюджету – 4 048 209,5 млн. грн, або 92,2%.

У повному обсязі місцевими бюджетами області одержано дотацію вирівнювання з державного бюджету в сумі 2 047 817,4 тис. грн, що складає 46,6% у видатках загального фонду бюджету області та додаткову дотацію на вирівнювання фінансової забезпеченості в сумі 29 149,3 тис. грн. Відповідно станом на 1 січня 2011 року заборгованості із заробітної плати працівникам бюджетних установ немає.

Для покриття тимчасових касових розривів, що виникали під час виконання загального фонду місцевих бюджетів, і з метою своєчасного забезпечення фінансування захищених статей видатків місцеві бюджети протягом 2009–2010 років отримали короткотермінових позичок в управлінні Державного казначейства в області за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку в сумі 593 959,0 тис. грн, які станом на 1 січня 2011 року погашені повністю.

Відповідно до Порядку надання у 2010 році місцевим органам виконавчої влади й органам місцевого самоврядування безвідсоткових позичок та їх погашення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.05.2010 р. № 374, у 2010 році з єдиного казначейського рахунку отримали безвідсоткові позички місцеві бюджети міст обласного значення м. Калуш у сумі 2 260,3 тис. грн, м. Яремче – 1 300,0 тис. грн, м. Івано-Франківськ – 19 000,0 тис. грн.

Водночас спрямовано вільних залишків коштів місцевих бюджетів на виплату заробітної плати – 7 866,4 тис. грн, проплату за енергоносії – 1 264,1 тис. грн, капітальні видатки – 10 657,1 тис. грн, інші видатки – 21 311,2 тис. грн.

За 2009–2010 роки бюджетними установами області спожито теплоенергоносіїв на суму 234 656,1 тис. грн. Рівень розрахунків склав 97,3%, або 228 245,3 тис. грн, у тому числі за тепlopостачання – 96,2%, електроенергію – 99,5%, природний газ – 97,2%. Відповідно станом на 1 січня 2011 року кредиторська заборгованість склала 6,4 млн. грн.

Висновки. Оптимальна структура доходів і видатків місцевих бюджетів залежить від урахування впливу багатьох факторів, а саме: особливостей функціонування бюджетного механізму, соціально-економічного розвитку регіону, державної політики розвитку регіонів, оптимального формування та ефективного перерозподілу фінансових потоків.

Таблиця 2

Динаміка виконання бюджету Івано-Франківської області за 2009–2010 роки

	Видатки											
	Загальний фонд						Спеціальний фонд					
	уточне- ний план на 2009 рік	уточне-ний план на 2010 рік	викона- но за 2009 рік	виконано за 2010 рік	% вико- нання за 2009 рік	% вико- нання за 2010 рік	уточне- ний план на 2009 рік	уточне- ний план на 2010 рік	викона- но за 2009 рік	викона- но за 2010 рік	% вико- нання за 2009 рік	% вико- нання за 2010 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Обласний бюджет	541 135,6	643 062,1	520 598,7	640 949,8	99,7	99,7	116 613,5	185 659,4	92 313,6	142 863,1	79,1	76,9
Бюджети районів	2 176 378,3	2 785 564,5	2 144 121,7	2 739 995,7	98,4	98,4	200 623,4	231 054,4	188 053,1	197 067,0	93,7	85,3
Бюджети міст обласного значення	786 532,1	1 036 670,8	763 280,2	1 005 796,3	97,0	97,0	190 564,1	159 001,5	165 120,6	135 595,0	86,6	85,3
Усього:	3 504 046,0	4 465 297,4	3 428 000,6	4 386 771,8	98,2	98,2	507 801,0	575 715,3	445 487,3	475 525,1	87,7	82,5

Для ефективної організації управління економікою та соціальною сферою на своїй території органи місцевого самоврядування мають володіти достатніми власними фінансовими джерелами. Одночасно із цим вони повинні мати відносну самостійність в управлінні податками та іншими обов'язковими платежами, що є джерелами надходжень до відповідного бюджету. Проаналізувавши стан і проблеми ресурсного забезпечення Івано-Франківської області, ми дійшли висновку, що для об'єктивного визначення обсягів фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування області делегованих повноважень, потрібно:

- 1) зміцнити фінансовий потенціал місцевих бюджетів за допомогою вдосконалення адміністративно-територіального устрою країни й оптимізації мережі бюджетних установ через укрупнення сільських і селищних рад шляхом об'єднання їх у потужні територіально-економічні громади;
- 2) розробити та запровадити систему стандартів надання соціальних послуг населенню, які повинні бути науково обґрунтовані для кожного виду соціальних послуг і містити вичерпний перелік кількісних та якісних показників, які характеризують цю послугу;
- 3) надати можливість органам місцевого самоврядування регулювати ставки місцевих податків і зборів;
- 4) з метою підвищення рівня надходжень податку для суб'єктів підприємницької діяльності місцевим радам треба переглянути ставки податку та розширити види діяльності для оподаткування;
- 5) віднести плату за землю до місцевих податків;
- 6) запровадити дієвий контроль за правильним обчисленням, нарахуванням та сплатою місцевих податків і зборів шляхом закріплення функцій з його здійснення за відповідними контролюючими органами.

Відтак головними передумовами забезпечення фінансової незалежності й автономії органів місцевого самоврядування є чіткий розподіл владних і функціональних повноважень між рівнями влади та надання місцевому самоврядуванню належних повноважень щодо здійснення виробництва й надання суспільних благ і послуг. Вирішення цих проблем значною мірою визначає економічну самостійність регіонів країни, адже, наскільки місцеве самоврядування політично незалежне й фінансово забезпечене, справляє істотний вплив на формування демократичних і ринково орієнтованих систем.

1. Про місцеве самоврядування: закон України від 21.05.97 № 280/97-ВР (із останніми змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 170.
2. Остріщенко Ю. В. Підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів у контексті децентралізації державної влади / Ю. В. Остріщенко // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 4 (45). – С. 55–63.
3. Дем'янишин В. Г. Проблеми сутності та складу видатків місцевих бюджетів / В. Дем'янишин, А. Тулюлюк // Світ фінансів. – 2008. – № 3 (16). – С. 135–144.
4. Шевчук Н. Ю. Структура видатків місцевих бюджетів України та особливості їх побудови / Н. Ю. Шевчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 5 (83). – С. 202–207.
5. Клівіденко Л. М. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів і шляхи їх вирішення / Л. М. Клівіденко, Л. В. Якимчук // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – № 7 (2). – С. 397–401.
6. Бадида М. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів бюджету міста / М. Бадида // Ринок цінних паперів України. – 2007. – № 11–12. – С. 35–41.

Рецензенти:

Ткачук І.Г. – доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника;

Криховецька З.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника.